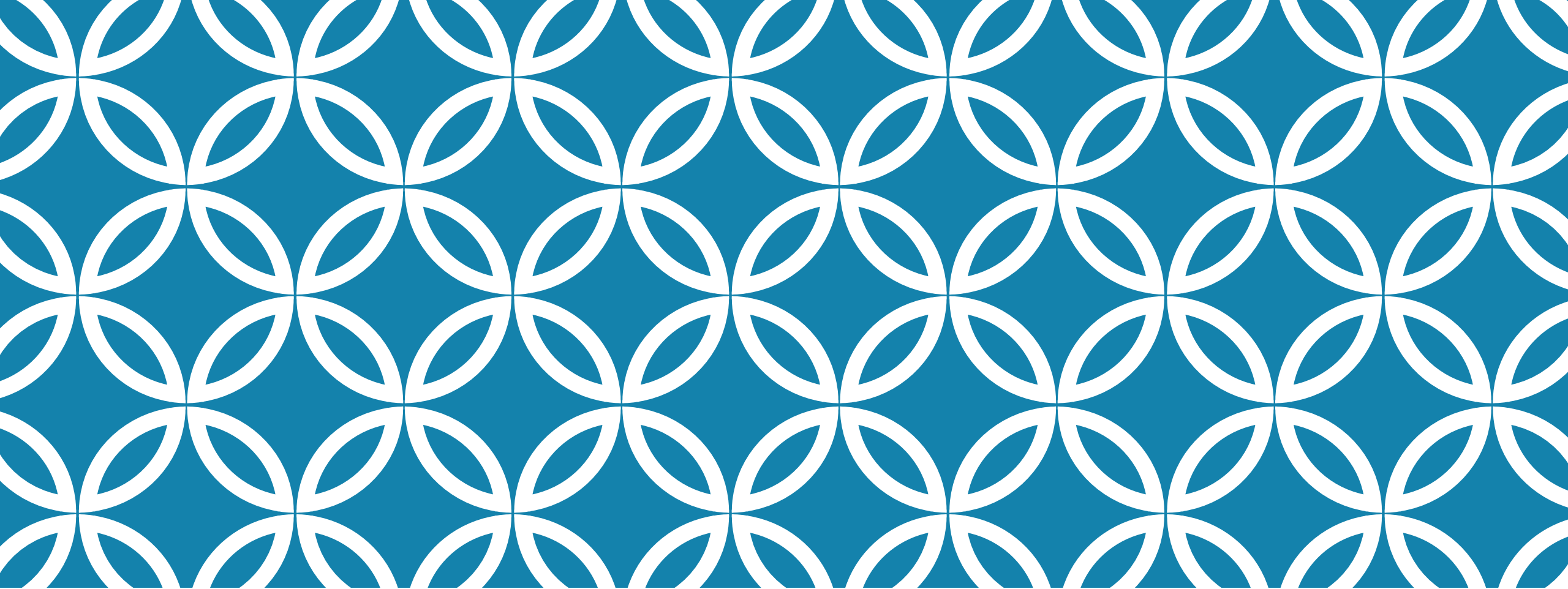

JĘZYKOZNAWSTWO TYPOLOGICZNE I PORÓWNAWCZE UAM 2017/2018

prof. dr hab.
Nicole Nau

ZAJĘCIA 21-11-2017

- ❖ Kategorie gramatyczne
- ❖ Kategoria liczby
- ❖ Kategoria rodzaju

R. GRZEGORCZYKOWA (2001) O KATEGORII LICZBY (W JĘZYKU POLSKIM)

Dla rzeczowników jest to **kategoria semantyczna**, informująca o liczbie obiektów przez nie wskazywanych, **fleksyjna**, tzn. rzeczowniki w ogromnej większości odmieniają się przez tę kategorię.

Dla przymiotników, zaimków przymiotnych i czasowników liczba jest również kategorią **fleksyjną**, jednakże **o funkcji wyłącznie syntaktycznej**: sygnalizuje podrzędność składniową tych wyrazów względem nadrzędnego rzeczownika (*bezpański pies błąkał się po ulicy* obok *bezpańskie psy błąkały się po ulicy*).

LICZBA MNOGA: WYKŁADNIKI

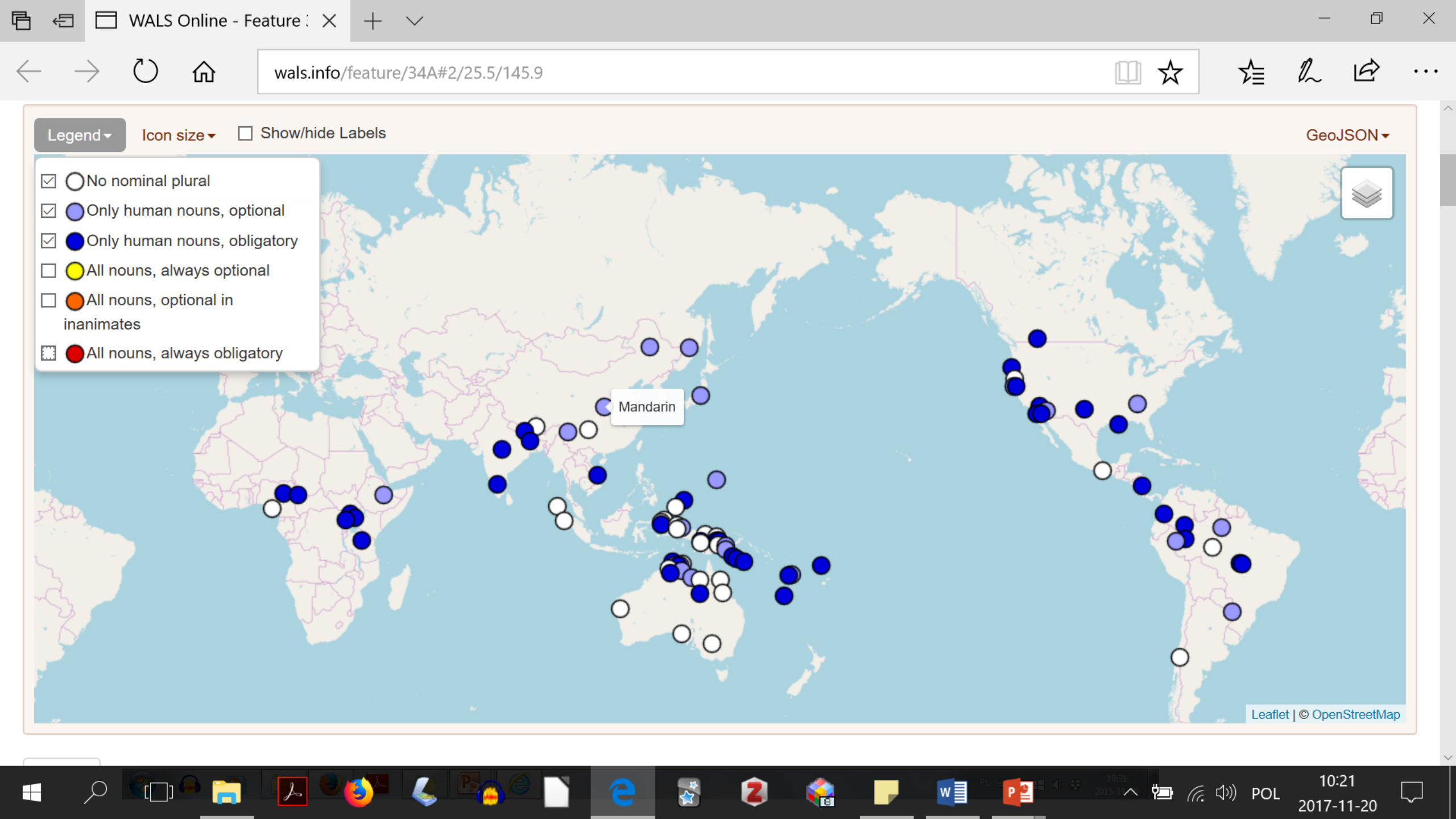
([HTTP://WALS.INFO/CHAPTER/33](http://WALS.INFO/CHAPTER/33))

Value	Representation
 Plural prefix	126
 Plural suffix	513
 Plural stem change	6
 Plural tone	4
 Plural by complete reduplication of stem	8
 Morphological plural with no method primary	60
 Plural word	170
 Plural clitic	81
 No plural	98
Total:	1066

LICZBA MNOGA: WYSTĘPOWANIE

([HTTP://WALS.INFO/CHAPTER/34](http://wals.info/chapter/34))

Value	Representation
☐ No nominal plural	28
☐ Plural only in human nouns, optional	20
☒ Plural only in human nouns, obligatory	40
☐ Plural in all nouns, always optional	55
☐ Plural in all nouns, optional in inanimates	15
☐ Plural in all nouns, always obligatory	133
Total:	291

PLURAL MARKING IN CHINESE

(PAYNE 1997, BASED ON LI & THOMPSON 1981)

Plurality obligatorily marked for pronouns

<i>tā</i>	'he/she'	<i>tā-men</i>	'they'
<i>nǐ</i>	'you (sg.)'	<i>nǐ-men</i>	'you (pl)'
<i>wǒ</i>	'I'	<i>wǒ-men</i>	'we'

Plurality optionally marked for human nouns

<i>háizi</i>	'child'	<i>háizi-men</i>	'children'
<i>kèren</i>	'guest'	<i>kèren-men</i>	'guests'
<i>péngyǒu</i>	'friend'	<i>péngyǒu-men</i>	'friends'

Other nouns: no plural marking

<i>shū</i>	'book/books'	<i>shū yíxiē</i>	'some books'
<i>yèzi</i>	'leaf/leaves'	<i>yèzi xǔduō</i>	'many leaves'

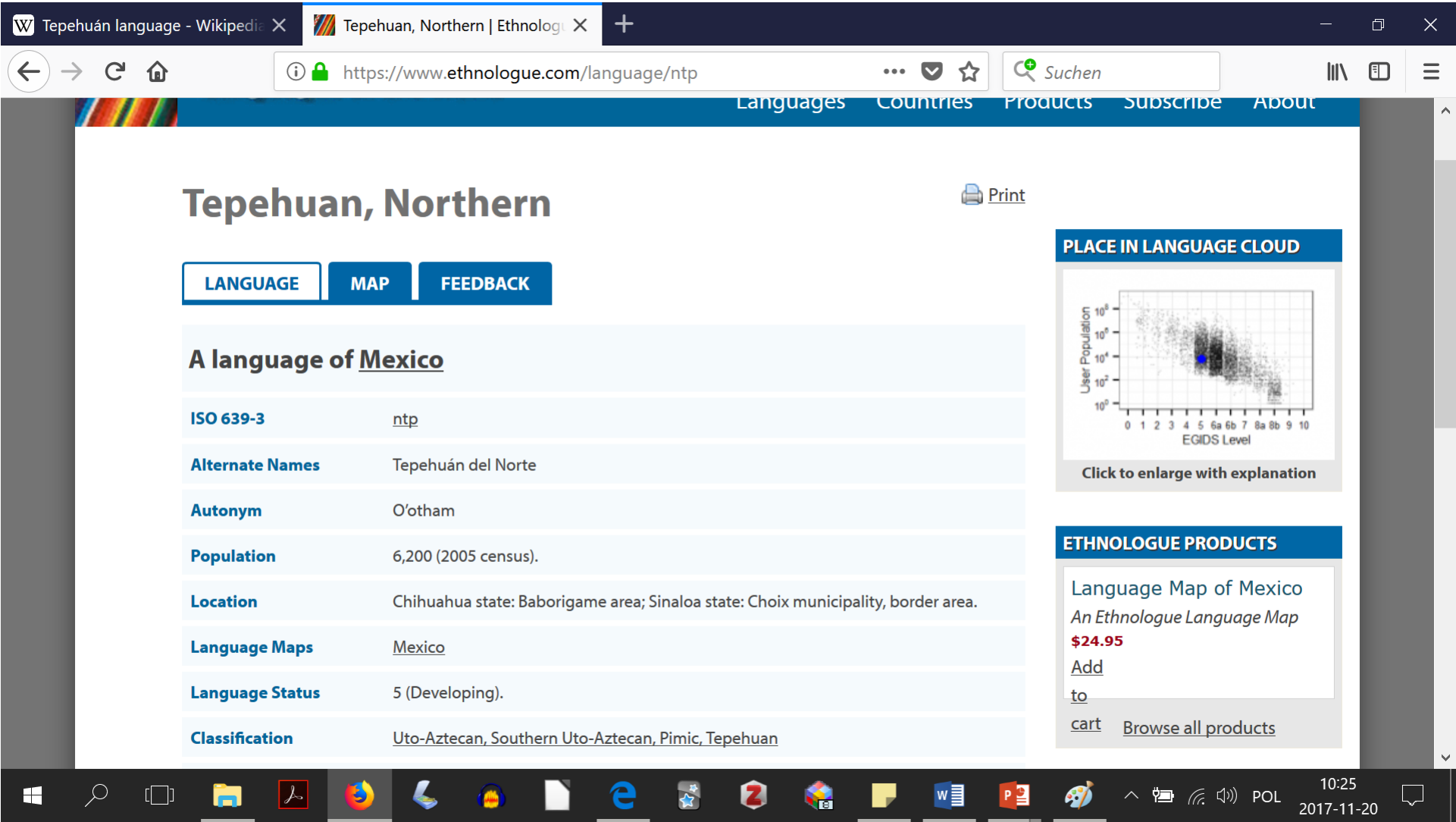
M. HASPELMATH IN [HTTP://WALS.INFO/CHAPTER/34](http://wals.info/chapter/34)

Hierarchy for plural marking on nouns:

(1) kinship terms > other humans > “higher” animals > “lower” animals > discrete inanimates > nondiscrete inanimates

The implicational hierarchy in (1) is part of a larger animacy hierarchy that governs the likelihood of number marking:

speaker > addressee > 3rd person > kinship terms >
other humans > “higher” animals > “lower” animals >
discrete inanimates > nondiscrete inanimates

R. GRZEGORCZYKOWA (2001) O KATEGORII RODZAJU (W JĘZYKU POLSKIM)

Współcześnie kategoria ta ma charakter **wyłącznie syntaktyczny**, dla rzeczowników jest to kategoria **klasyfikująca** (każdy rzeczownik ma cechę rodzaju, ale się przez niego nie odmienia) i **selektywna**, podporządkowująca sobie formalnie wyrazy określające. Dla pozostałych części mowy jest to kategoria **fleksyjna**, **sygnalizująca podrzędność składniową** względem nadrzędnego rzeczownika. (str. 456)

RODZAJ: DEFINICJA

„The defining characteristic of gender is **agreement**: a language has a gender system **only if we find different agreements ultimately dependent on nouns of different types**. In other words, there must be evidence for gender outside the nouns themselves.”

Według tej definicji:

Czy język Northern Tepehuan ma rodzaj?

Czy język angielski ma rodzaj?

SZEROKA DEFINICJA:

„Most scholars working on agreement include the control of anaphoric pronouns by their antecedent (*the girl ... she*) as part of agreement.”

(G. Corbett na <http://wals.info/chapter/30>)

*I saw a boy. **He** was small.*

*I saw a car. **It** was small.*

=> język angielski ma rodzaj

Definicja węższa:

(N. Nau na <http://pl.languagesindanger.eu/book-of-knowledge/language-structures/#ch3s32>)

“Idea” rodzaju gramatycznego polega na grupowaniu rzeczowników w różne klasy, co odzwierciedla **związek zgody** pomiędzy formą danego rzeczownika oraz innych wyrazów **w ramach tej samej frazy lub zdania.**

[*zdanie* w sensie ang. ‘clause’, nie ‘sentence’]

*I saw **a small** boy. I saw **a small** girl.*

*I saw **a small** car.*

=> język angielski nie ma rodzaju

JAK POKAZAĆ KATEGORIĘ RODZAJU W TŁUMACZENIU INTERLINEARNYM („GŁOSOWANIU„)

*Ten dobr-y **artykuł** został wydan-y już dawno.*

*Ta dobr-a **książka** został-a wydan-a już dawno.*

*To dobr-e **czasopismo** został-o wydan-e już dawno.*

<i>Ten</i>	<i>dobr-y</i>	<i>artykuł</i>		
DEM.NOM.SG.M	good-NOM.SG.M	article(M).NOM.SG		
<i>został</i>	<i>wydan-y</i>	<i>już</i>	<i>dawno.</i>	
AUX.PST.SG.M	publish.PST.PP-NOM.SG.M	already	long.ago	
'This good article was published already a long time ago.'				

FRANCUSKI PISEMNY: 2 RODZAJE W 2 LICZBACH

Liczba pojedyncza

***le** garçon est grand* 'chłopak jest wysoki'

la** fille est grand-**e 'dziewczyna jest wysoka'

Liczba mnoga

***les** garçon-s sont grand-s*

les** fille-s sont grand-**e-s

NIEMIECKI: 3 RODZAJE W LICZBIE POJEDYNCZEJ

Liczba pojedyncza

der Mann 'mężczyzna';

ein groß-**er** Mann 'wysoki mężczyzna'

die Frau 'kobieta';

ein-e groß-**e** Frau 'wysoka kobieta'

das Kind 'dziecko'

ein groß-**es** Kind 'wysokie dziecko'

Liczba mnoga – nie ma rodzaju

die Männer / die Frauen / die Kinder

*groß-**e** Männer / Frauen / Kinder*

RUMUŃSKI: ILE RODZAJÓW?

Liczba pojedyncza

bărbatul e bun '(ten) mężczyzna jest dobry'

scaunul e bun '(to) krzesło jest dobre'

fata e bună '(ta) dziewczyna jest dobra'

Liczba mnoga

bărbatii sînt buni

scaunele sînt bune

fetele sînt bune

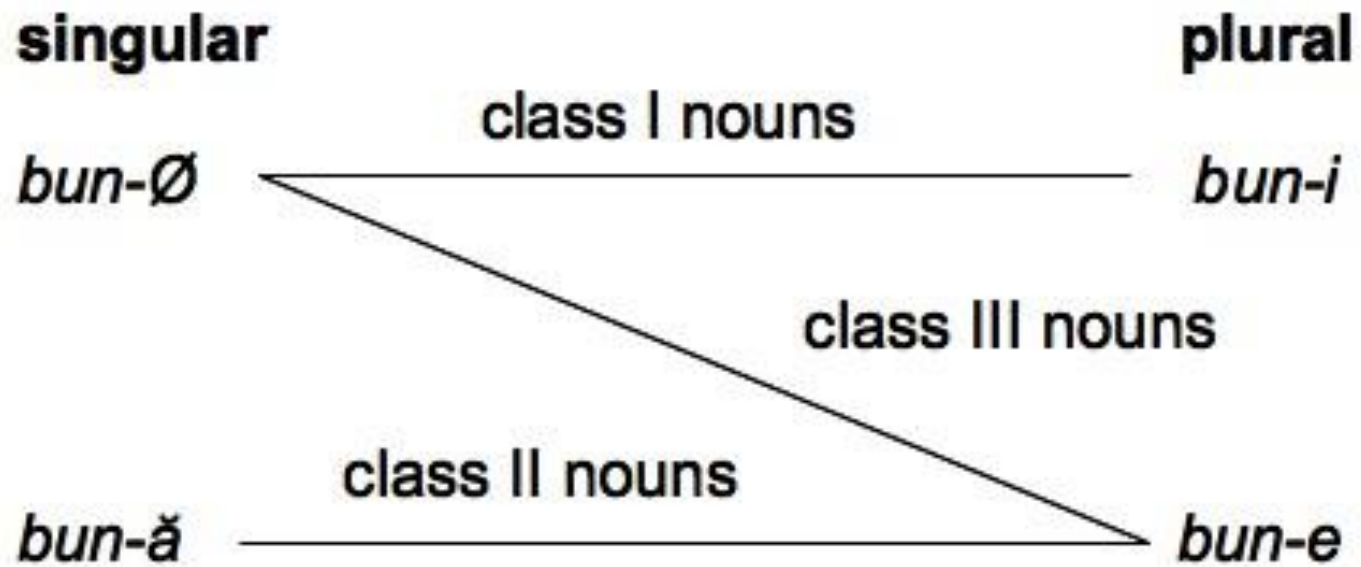
RUMUŃSKI: RODZAJ I OKREŚLONOŚĆ

nieokreślone	r. męski	r. niejaki	r. żeński
SG	un profesor bun	un hotel bun	o profesoar-ă bun-ă
PL	professor-i bun-i	hotel-uri bun-e	profesoar-e bun-e

określone

SG	profesor- ul	hotel- ul	profesoar- a
PL	professor-i- i	hotel-uri- le	profesoar-e- le

TRZY RODZAJE W JĘZYKU RUMUŃSKIM

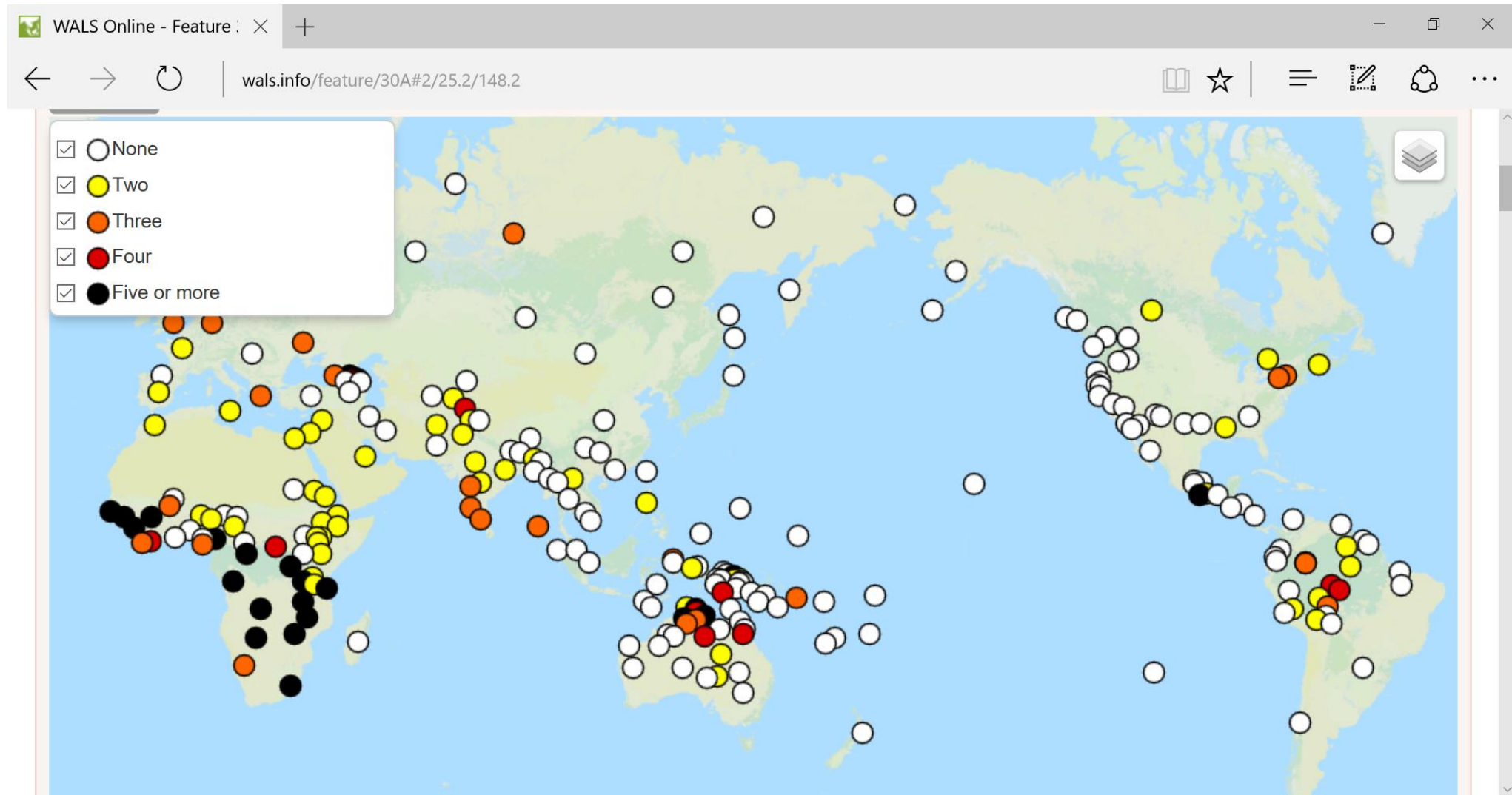

<http://www.grammaticalfeatures.net/features/gender.html>

A POLSKI?

	chłopak	słoń	dom	wieża	drzewo
mia.l.p. <i>... jest...</i>	ten wysoki	ten wysoki	ten wysoki	ta wysoka	to wysokie
bier.l.p. <i>widzę...</i>	tego wysokiego	tego wysokiego	ten wysoki	tę wysoką	to wysokie
mia.l.m. <i>... są...</i>	ci wysocy	te wysokie	te wysokie	te wysokie	te wysokie

ILE RODZAJÓW MOŻE BYĆ?

JĘZYK(I) FULA/FULFULDE, WIĘCEJ NIŻ 20 RODZAJÓW

(ZOB. [HTTPS://EN.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/FULA LANGUAGE#NOUN CLASSES](https://en.wikipedia.org/wiki/Fula_language#Noun_classes))

(2) Maasina Fulfulde

a. *ɲɛɗɗɔ* *ʔɔ*
person DEF.'O

'the person'

b. *ɲiiwa* *ba*
elephant DEF.BA

'the elephant'

c. *laana* *ka*
boat DEF.KA

'the boat'

d. *lekki* *ki*
tree DEF.KI

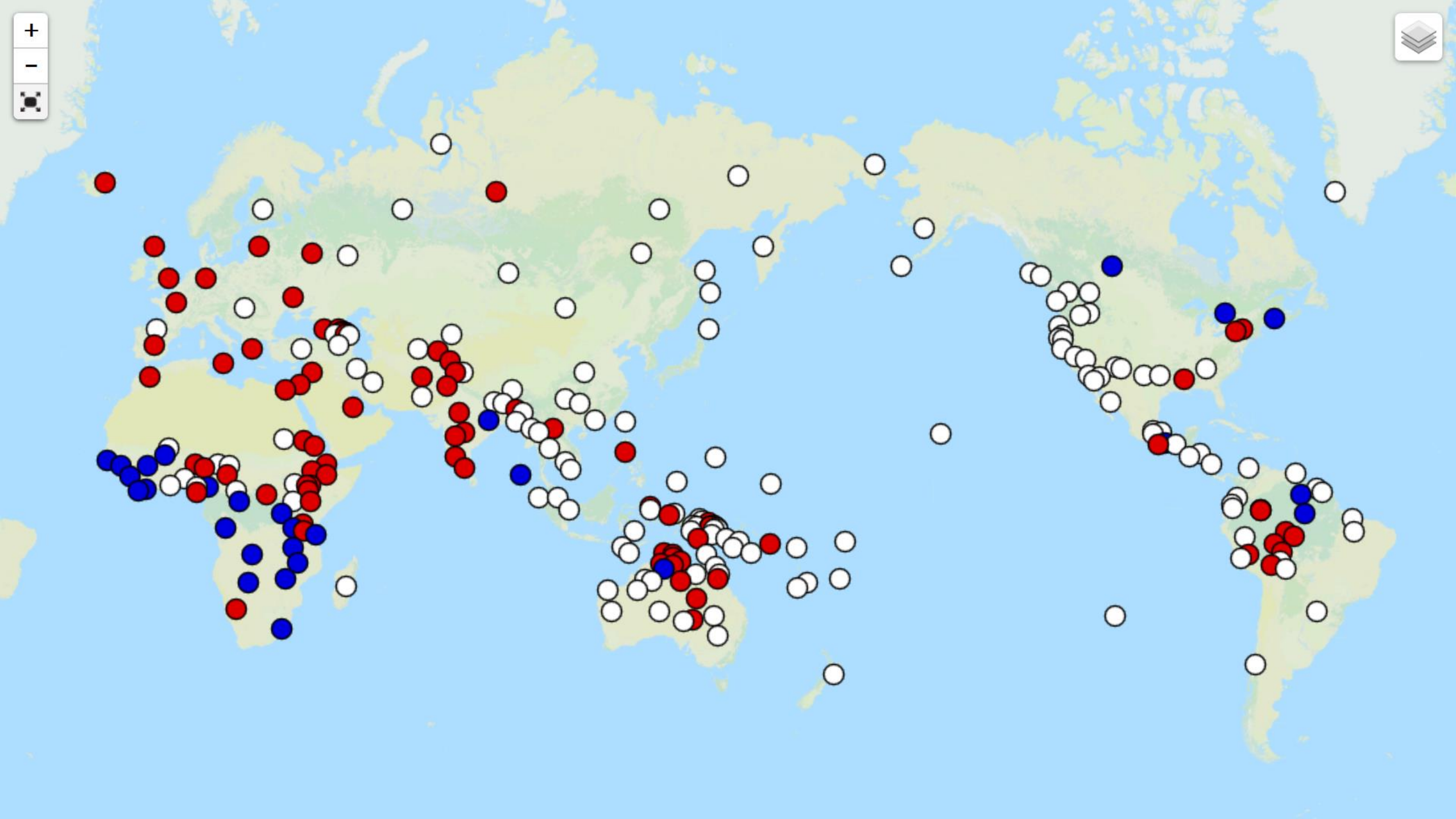
'the tree'

Fula	
Fulani, Fulah, Peul	
<i>Fulfulde, Pulaar, Pular</i>	
Native to	Western Africa
Region	The Sahel
Ethnicity	Fulbe
Native speakers	24 million (2007) ^[1]
Language family	Niger–Congo - Atlantic–Congo - Senegambian - Fula–Serer

CZY KATEGORIA RODZAJU ZAWSZE ZAWIERA OPOZYCJĘ MĘSKI / ŻENSKI?

	Value	Representation
☐	No gender system	145
☒	Sex-based gender system	84
☐	Non-sex-based gender system	28
Total:		257

<http://wals.info/chapter/31>

RODZAJ/KLASA NOMINALNA W JĘZYKU **TEOP** (NON-SEX-BASED GENDER SYSTEM)

Ulrike Mosel. 2007. Teop sketch grammar.

Basic article and object article:

class	SG, basic	PL, basic	SG, obj	PL, obj
e	e	o	bone	bono
a	a	o	bona	bono
o	o	a	bono	bona

Teop	
Native to	Papua New Guinea
Region	Bougainville
Native speakers	(5,000 cited 1991) ^[1]
Language family	Austronesian • Malayo-Polynesian • Oceanic

Table 1: Examples of the three noun classes

	e-class		a-class		o-class	
1	e Kakato	male name				
	e Sovavi	female name				
2	e tetee	(my) dad	a otei	the man		
	e tama-naa	my father	a moon	the woman		
	e sina-naa	my mother	a beikoo	the child		
	e beera	the chief				
3	e guu	pig	a iana	the fish	o demdem	the snail
					o kurita	the octopus
6			a overe	the coconut	o overe	the coconut-palm
					o paka	the leaf
5			a kepaa	the clay pot	o hoi	the basket
6			a kasuana	the beach	o kasuana	the sand
					o suraa	the fire
7	e ta	the piece of				

Table 2: The relation between the noun classes and semantic types

	e-class	a-class	o-class
1	proper names of persons		
2	people who have a particular social status	human beings other than those of the e-class	
3	pets	all vertebrates; invertebrates with legs	invertebrates without legs
6		fruits food	plants parts of plants other than fruit
5		utensils other than those of the o-class	things made from plant materials
6		landmarks	amorphous masses, fire, light

- (1) SUBJECT: VC OBJECT

Enaa na ani nom a iana
1SG TAM eat IMPF ART fish
'I am eating the fish.'

- (2) SUBJECT VC OBJECT

E roosuu na ani bata- na bona karavona
ART giant TAM eat SIMUL- IMPF OBJ.ART lobster.'
'The giant was eating the lobster.' [Sii. 6.362R]

- (3) SUBJECT VC OBJECT1 OBJECT2

Eam toro dao a kuhoo vai bene Joshua.
2PL must name ART baby DEM ART Joshua
'You must name the baby Joshua.'